

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
для студентів спеціальності
281 "Публічне управління та адміністрування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 316.42(072)

C69

Укладач М. В. Грузд

Затверджено на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 2 від 26.08.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Соціальний розвиток [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" другого (магістерського) рівня / уклад. М. В. Грузд. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 52 с.

Подано методичні рекомендації до самостійної роботи з усіх тем навчальної дисципліни з метою підвищення рівня знань студентів, формування необхідних компетентностей з управління соціальними процесами, аналізу гуманітарної політики та соціального захисту населення.

Рекомендовано для студентів спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" другого (магістерського) рівня.

УДК 316.42(072)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Суспільне усвідомлення цінності людського життя, важливості повноцінного та гармонійного розвитку кожної особистості, її фізичних, моральних і духовних здібностей, а також необхідності створення умов для самореалізації людського потенціалу вимагають від науки і органів виконавчої влади об'єктивного та своєчасного визначення основних стратегічних напрямів і пріоритетів соціального розвитку України.

Соціальні пріоритети мають бути в усіх ланках сучасних трансформаційних перетворень, зокрема в інноваційно-інвестиційних процесах, структурних та інституційних зрушеннях, сучасній політиці регіонального розвитку.

Метою навчальної дисципліни є формування знань стосовно теоретичних і практичних засад управління соціальним розвитком на рівні регіону та держави, сучасного стану соціальної політики та соціального захисту населення.

Вивчення матеріалу з навчальної дисципліни "Соціальний розвиток" передбачає виконання студентом самостійної роботи.

Самостійна робота студентів є важливим складником навчального процесу. Її слід розглядати як спосіб індивідуалізації процесу навчально-професійної підготовки студентів, як основу самоосвітньої діяльності фахівців, вагомий чинник їхньої професійної мобільності. Вона полягає в поглибленому вивченні та аналізі інформації з питань, винесених на самостійне опрацювання з використанням підручників, навчальних посібників, науково-економічної та періодичної літератури, законів і нормативних актів України, інформації з мережі "Інтернет", даних статистичних довідників. Цю інформацію мають використовувати студенти під час підготовки до практичних занять і поточного та підсумкового контролю.

Для правильного виконання завдань для самостійної роботи та ґрунтовних відповідей на запитання для самостійного опрацювання студенту слід опрацювати рекомендовану літературу, перелік якої наведено після кожної теми навчальної дисципліни.

У ході самостійної роботи студент має стати активним учасником навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними та практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати на себе відповідальність за якість власної професійної підготовки.

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Змістовий модуль 1

Теоретико-методологічні основи соціального розвитку

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.1. Проведіть аналіз рівня наявних соціальних стандартів, використовуваних Програмою розвитку ООН (ПРООН) для міжнародного оцінювання рівня життя в Україні у 2018 – 2019 рр. за допомогою табл. 1.

Таблиця 1

Соціальні стандарти, використовувані ПРООН для міжнародного оцінювання рівня життя в Україні

Стандарт ООН	Параметри	2018 рік	2019 рік
Очікувана тривалість життя населення, років	Від 25 (мінімум) до 85 (максимум) років		
Грамотність населення, %	100 %		
Середня тривалість навчання, років	15 років		
Реальний ВВП на душу населення, дол. США	Від 200 (мінімум) до 40 000 (максимум) дол. США		
Сукупний рівень народжуваності (на 1 000 населення)	2,14 – 2,15		
Рівень старіння населення (частка людей у віці понад 65 років у загальній кількості населення)	7 %		
Частка населення, що живе за межею бідності, %	10 %		
Співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати	1:2 (або 50 %)		
Рівень безробіття, %	8 – 10 %		
Рівень депопуляції населення (співвідношення між кількістю новонароджених і кількістю померлих)	50:50		

Методичні рекомендації

Завдання необхідно виконувати в такій послідовності:

1) в задану таблицю необхідно занести дані соціальних стандартів ООН, які використовуються для визначення рівня та якості життя населення України за період 2018 – 2019 рр.;

2) за стандартом "Очікувана тривалість життя населення" надати дані показника окремо для чоловіків і жінок та показник середньої очікуваної тривалості життя за народженням для обох статей;

3) порівняти встановлені параметри з даними соціальних стандартів в Україні та визначити тенденції зміни;

4) надати висновки щодо динаміки соціальних стандартів в Україні та відповідності рівня та якості життя населення встановленим міжнародним стандартам.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Поясніть завдання стійкого розвитку України в соціальній сфері.
2. Назвіть та охарактеризуйте пріоритети соціального розвитку.
3. Охарактеризуйте наявні форми та методи державного регулювання соціального розвитку.
4. У чому сутність державного прогнозування соціального розвитку?
5. Обґрунтуйте відмінність норм і нормативів соціального розвитку.
6. Визначте зміст цільової комплексної програми соціального розвитку.
7. Назвіть показники сталого соціально-домінантного розвитку України.
8. Що впливає на структурну перебудову мережі установ соціальної сфери?
9. У чому сутність концепція соціальної держави?
10. Наведіть класифікацію суб'єктів соціальної політики.
11. Назвіть цілі стратегічного характеру соціальної політики.
12. Поясніть завдання соціальної політики.
13. Поясніть відмінність груп функцій соціальної політики.
14. Назвіть основні умови оптимізації соціальної політики.
15. Розкрийте сутність і роль соціальної політики щодо створення умов для реалізації соціального потенціалу людини.

16. Назвіть основні особливості соціальної політики, спрямованої на формування соціальної безпеки людини та суспільства.

17. Визначте напрями подолання бідності в країні.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 6; 9]; додаткова [10; 11]; інформаційні ресурси [14 – 16].

Тестові завдання

1. Об'єктивні умови соціального розвитку:

- а) трансформація суспільних відносин;
- б) здійснення соціального управління, реалізація соціальної політики на основі сучасних механізмів та інструментів;
- в) реформування соціальних відносин суспільства;
- г) реформування політичної системи суспільства;
- д) створення умов для духовного розвитку суспільства;
- е) забезпечення засобами соціального державного управління для вирішення суперечностей між новими суспільними відносинами.

2. Загальні принципи соціального розвитку:

- а) верховенства державної влади;
- б) соціальної справедливості;
- в) соціального партнерства;
- г) повного бюджетного контролю;
- д) субсидіарності;
- е) гармонійності розвитку людини;
- є) публічності та прозорості.

3. Основні принципи держави соціального добробуту:

- а) кожна людина повинна мати можливість заробляти на проживання вільно обраною працею;
- б) реформування політичної системи суспільства;
- в) всі працюючі мають право на справедливу винагороду;
- г) кожна людина має право на соціальну та медичну допомогу;
- д) створення умов для духовного розвитку суспільства;
- е) забезпечення засобами соціального державного управління для вирішення суперечностей між новими суспільними відносинами.
- є) всі працівники та їхні утриманці мають право на соціальне забезпечення.

4. Група об'єктивних умов, що впливають на успішність реалізації соціальної політики:

- а) використання дієвих принципів соціальної політики;
- б) реалізація процесів соціально-трудової мобільності;
- в) децентралізація соціальної політики;
- г) зміна соціальних умов і реформування економіки;
- д) застосування соціального моніторингу;
- е) стабільність соціально-економічної ситуації в країні.

5. Зубожіння – це:

- а) відсутність достатніх матеріальних і культурних ресурсів підтримки здорового існування;
- б) соціальне явище, спричинене нестачею матеріальних засобів для забезпечення життєвих потреб людини чи родини;
- в) майновий стан, за якого витрати домогосподарства на харчування перевищують 80 % їхнього середньомісячного доходу;
- г) злиденне існування фізичної особи, той стан, за якого через брак коштів неможливо підтримувати достойний спосіб життя;
- д) соціальні відносини, що характеризуються відсутністю необхідних матеріальних засобів, щоб провадити комфортне життя.

6. Мінімальний споживчий бюджет – це:

- а) та межа, за якою особа живе за умов обмеження найнеобхідніших життєвих потреб;
- б) соціальне явище, спричинене нестачею матеріальних засобів для забезпечення життєвих потреб людини чи родини;
- в) майновий стан, за якого витрати домогосподарства на харчування перевищують 80 % їхнього середньомісячного доходу;
- г) злиденне існування фізичної особи, той стан, за якого через брак коштів неможливо підтримувати комфортний спосіб життя;
- д) соціальні відносини, що характеризуються відсутністю необхідних матеріальних засобів, щоб провадити комфортне життя.

7. Прожитковий мінімум – це:

- а) та межа, за якою особа живе за умов обмеження найнеобхідніших життєвих потреб;
- б) соціальне явище, спричинене нестачею матеріальних засобів для забезпечення життєвих потреб людини чи родини;

в) майновий стан, за якого витрати домогосподарства на харчування перевищують 80 % їхнього середньомісячного доходу;

г) злиденне існування фізичної особи, той стан, за якого через брак коштів неможливо підтримувати комфортний спосіб життя;

д) вартісна величина продуктів харчування достатня для забезпечення нормального функціонування організму людини, забезпечення його здоров'я та мінімального набору непродовольчих товарів і мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціально-культурних потреб людини.

8. Малозабезпеченість – це:

а) відсутність достатніх матеріальних і культурних ресурсів підтримки здорового існування;

б) соціальне явище, спричинене нестачею матеріальних засобів для забезпечення життєвих потреб людини чи родини;

в) неспроможність особи чи сім'ї з огляду на об'єктивні чинники забезпечити середньомісячний сукупний дохід на рівні прожиткового мінімуму;

г) злиденне існування фізичної особи, той стан, за якого через брак коштів неможливо підтримувати достойний спосіб життя;

д) соціальні відносини, що характеризуються відсутністю необхідних матеріальних засобів, щоб провадити комфортне життя.

9. Прояви бідності:

а) злидні;

б) фізіологічне виживання;

в) низька професійно-освітня підготовка;

г) відсутність коштів на відпочинок;

д) неможливість харчування продуктами вищого ґатунку;

е) позбавлення ознак нормального життя.

10. Головне завдання держави як суб'єкта соціальної політики:

а) реалізація національних пріоритетів;

б) забезпечення соціальних прав людини;

в) визнання пріоритету індивідуальних прав кожної особистості;

г) гуманізація державних структур;

д) реалізація державного суверенітету;

е) створення у суспільстві умов для соціальної безпеки людини.

Тема 2. Модернізація системи соціальних відносин

Завдання для самостійної роботи

Завдання 2.1. Проведіть аналіз ринку праці по регіонах України за даними табл. 2 і 3. Розрахуйте показники економічної активності населення за кожним регіоном. Охарактеризуйте структуру зайнятого населення та рівня безробіття по регіонах України.

Таблиця 2

Зайняте населення по регіонах за січень – червень 2020 року, тис. осіб

Регіони України	Січень – червень 2020 року		
	у віці 15 років і старше, усього	у віці 15 – 70 років	працездатного віку
1	2	3	4
Україна	16 141,2	16 055,7	15 362,0
Вінницька	644,4	643,0	620,2
Волинська	367,3	366,6	356,4
Дніпропетровська	1 383,6	1 377,5	1 336,6
Донецька	726,6	722,7	695,4
Житомирська	496,7	494,0	472,9
Закарпатська	499,6	498,7	479,3
Запорізька	719,7	713,9	681,5
Івано-Франківська	558,1	551,7	516,0
Київська	764,1	762,1	744,2
Кіровоградська	370,2	396,4	354,5
Луганська	295,1	291,3	274,4
Львівська	1 044,3	1 041,9	1 013,8
Миколаївська	485,5	485,0	465,9
Одеська	998,8	995,1	964,2
Полтавська	571,3	570,3	551,2
Рівненська	476,2	470,4	432,4
Сумська	464,3	463,3	438,6
Тернопільська	403,9	402,3	387,7
Харківська	1 227,8	1 225,9	1 182,1
Херсонська	437,5	437,1	429,1

1	2	3	4
Хмельницька	514,6	509,1	480,0
Черкаська	510,4	509,9	496,5
Чернівецька	392,0	380,9	328,4
Чернігівська	416,0	414,6	395,6
м. Київ	1 373,2	1 358,9	1 265,1

Таблиця 3

**Рівень безробіття населення (за методологією МОП) по регіонах
за січень – червень 2020 року**

Регіони України	Січень – червень 2020 року		
	у віці 15 років і старше, усього	у віці 15 років і старше, усього	у віці 15 років і старше, усього
1	2	3	4
Україна	9,2	9,2	9,6
Вінницька	10,4	10,4	10,7
Волинська	12,3	12,3	12,6
Дніпропетровська	8,2	8,2	8,5
Донецька	14,5	14,5	15,0
Житомирська	10,4	10,5	10,9
Закарпатська	10,2	10,2	10,6
Запорізька	10,3	10,4	10,8
Івано-Франківська	8,1	8,1	8,7
Київська	6,6	6,6	6,8
Кіровоградська	12,3	12,3	12,7
Луганська	15,1	15,1	16,0
Львівська	7,4	7,4	7,6
Миколаївська	10,3	10,3	10,7
Одеська	6,8	6,8	7,1
Полтавська	11,7	11,7	12,1
Рівненська	9,0	9,1	9,9
Сумська	9,1	9,1	9,5
Тернопільська	11,2	11,3	11,6
Харківська	5,8	5,8	6,0
Херсонська	11,0	11,1	11,2
Хмельницька	9,4	9,5	10,0
Черкаська	9,3	9,3	9,5

1	2	3	4
Чернівецька	8,4	8,6	9,9
Чернігівська	11,5	11,5	12,0
м. Київ	6,5	6,6	7,0

Методичні рекомендації

Ринок праці характеризує зайнятість населення економічною діяльністю, яка є однією з найголовніших характеристик його соціально-економічної захищеності.

За ознакою участі в трудовій діяльності виділяють економічно активне населення (зайняті та безробітні) й економічно неактивне.

Основні показники економічної активності населення:

коефіцієнт економічного навантаження: чисельність відповідно до економічно неактивного й економічно активного населення;

рівень економічної активності: кількість населення працездатного віку;

рівень загальної зайнятості: чисельність зайнятості населення.

Рівень зайнятості може розраховуватися також щодо населення працездатного віку або економічно активного населення.

Рівень безробіття економічно активного населення регіону: кількість безробітних.

Рівень безробіття може обчислюватися також відносно населення працездатного віку.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Що впливає на соціально-класові відносини?
2. Дайте визначення поняття "стратифікація".
3. Назвіть та охарактеризуйте детермінанти соціально-економічної нерівності.
4. Наведіть класифікацію сторін соціально-трудоових відносин.
5. Охарактеризуйте суб'єктів соціально-трудоових відносин.
6. Назвіть напрями реалізації державної сімейної політики.
7. Охарактеризуйте активні соціально-захисні заходи.
8. Визначте елементи гідного рівня життя згідно з міжнародними стандартами.

9. Наведіть класифікацію завдань державної соціальної допомоги.
10. Якою має бути універсальна соціальна допомога?
11. Поясніть наявні відмінності недержавних пенсійних фондів від державних.

Рекомендована література: основна [2; 5 – 7; 9]; додаткова [11]; інформаційні ресурси [14 – 16].

Тестові завдання

1. Ознаками середнього класу є:
  - а) високий рівень доходу;
  - б) матеріально-майновий стан;
  - в) надмірна турбота про здоров'я;
  - г) професійний статус;
  - д) рівень освіти;
  - е) заощадження на майбутнє більше 80 % доходу.

2. До складу механізму регулювання соціально-трудових відносин належать:
  - а) розвиток людського капіталу;
  - б) організаційно-правовий механізм;
  - в) механізм договірної регулювання;
  - г) соціально-освітній механізм;
  - д) механізм соціального захисту;
  - е) механізм мотиваційного забезпечення;
  - є) механізм соціально психологічного забезпечення.

3. Функції сім'ї:
  - а) соціокультурна;
  - б) економічна;
  - в) демографічна;
  - г) виховна;
  - д) виробнича;
  - е) професіоналізація;
  - є) соціально-культурна.

4. Демографічна політика – це _____.
(відкрите питання)

5. Об'єктивна основа для природного відтворення населення:

- а) демографічна;
- б) соціальна;
- в) економічна;
- г) політична;
- д) духовна;
- е) культурна.

6. Суб'єктивна основа для природного відтворення населення:

- а) демографічна;
- б) соціальна;
- в) економічна;
- г) політична;
- д) духовна;
- е) культурна.

7. Політична діяльність індивідів здійснюється у таких формах:

- а) участь у виборах або референдумах;
- б) участь у діяльності громадських організацій;
- в) керівна політико-ідеологічна діяльність;
- г) участь у позаінституціональних політичних рухах і акціях;
- д) політична участь;
- е) політичне функціонування.

8. Рівні участі в політичній діяльності та суб'єктивному сприйнятті політики людиною:

- а) участь у виборах або референдумах;
- б) участь у діяльності громадських організацій;
- в) керівна політико-ідеологічна діяльність;
- г) участь у позаінституціональних політичних рухах і акціях;
- д) політична участь;
- е) політичне функціонування.

9. Суб'єкти соціальної політики:
- а) держава;
  - б) громадянське суспільство;
  - в) комерційні структури та бізнес;
  - г) профспілки;
  - д) громадяни;
  - е) людина;
  - є) державні установи, органи місцевого самоврядування, суспільні, релігійні, добродійні, недержавні об'єднання.

10. Послідовність етапів становлення громадянського суспільства:
- а) активна взаємодія громадянського суспільства з державою;
  - б) об'єднання суспільства навколо ідей і цінностей;
  - в) інституціоналізація громадянського суспільства.

Тема 3. Теоретико-методологічні підходи до аналізу соціального розвитку

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть та охарактеризуйте стимулятори людського розвитку.
2. Наведіть характеристики рівнів освіти.
3. У чому сутність децильного коефіцієнту диференціації доходів населення.
4. Проаналізуйте показник досягнутого рівня освіти.
5. Назвіть та охарактеризуйте категорії чисельності населення.
6. Наведіть негативні індикатори соціального розвитку.
7. Наведіть показники інтенсивності процесів руху населення.
8. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники обмежують право громадянина й особи на судовий захист?

Рекомендована література: основна [1; 3; 5 – 7; 9]; додаткова [11; 13]; інформаційні ресурси [14 – 16].

Тестові завдання

1. Соціальні показники – це:
  - а) реальні доходи;
  - б) грошові доходи на придбання товарів;
  - в) середньомісячна чисельність населення;

- г) зміна збережень населення;
- д) індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення;
- е) індекс вартості життя населення;
- є) кінцеві доходи у порівняльних цінах;
- ж) зміна цін на товари та послуги.

2. Індекс, який характеризує зміни в купівельній спроможності людей, зміни вартості базового набору споживчих товарів і послуг:

- а) реальні доходи;
- б) грошові доходи, що не реалізуються на придбання товарів;
- в) середньомісячна чисельність населення;
- г) зміна збережень населення;
- д) індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення;
- е) індекс зміни заощаджень населення;
- є) споживчий кошик.

3. Основний соціальний показник, який розраховується з огляду на передбачуваний розмір середньомісячної заробітної плати, розмір податків та індексу цін на товари і тарифи на послуги:

- а) реальні доходи;
- б) грошові доходи, що не реалізуються на придбання товарів;
- в) середньомісячна чисельність населення;
- г) зміна збережень населення;
- д) індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення;
- е) реальна заробітна плата робітників і службовців;
- є) споживчий кошик.

4. Принципи регулювання доходів населення:

- а) платності;
- б) справедливості
- в) рівного розподілу;
- г) розподілу доходів у суспільстві;
- д) пропорційності витратам праці;
- е) нерівності формування.

5. Причини нерівності доходів населення:

- а) ступінь доступності освіти;
- б) склад сімей та їхні доходи;
- в) рівень добробуту в країні;

- г) відмінності в освіті та професійній підготовці;
- д) відмінності у віковому складі сімей;
- е) відмінності у фізичних та розумових здібностях людей;
- є) соціальна свідомість населення.

6. Аспекти соціальної структури суспільства:

- а) системоутворюючий;
- б) системно-організаційний;
- в) регулярного відтворення;
- г) організаційної взаємодії;
- д) стратифікаційний;
- е) нормативного регулювання;
- є) ієрархічного упорядкування.

7. Соціальні інститути, що створюють зміст соціальної структури згідно з системно-організаційним аспектом:

- а) правові норми;
- б) сім'я;
- в) етичні норми;
- г) наука;
- д) освіта;
- е) політика (держава);
- є) економіка.

8. Первинний елемент соціальної структури суспільства – це:

- а) рід;
- б) сім'я;
- в) колектив;
- г) нація;
- д) територіальна спільнота;
- е) соціальна група.

9. Чинники утворення соціальних груп – це:

- а) постійна взаємодія;
- б) спільна діяльність;
- в) спільне просторово-часове існування;
- г) групова установка та орієнтація;
- д) спільні соціальні інтереси.

10. Об'єктивні обставини соціальної мобільності – це:

- а) міжгрупова або просторова рухливість населення, його готовність до соціальних переміщень;
- б) структурні зрушення в економіці;
- в) послаблення закріплення працівників за соціально- та економічно-нерівноцінними видами діяльності;
- г) рух між соціально-однорідними позиціями;
- д) зміни характеру та змісту суспільного розподілу праці й відносин власності.

Тема 4. Державна політика соціального розвитку

Завдання для самостійної роботи

Завдання 4.1. Проведіть аналіз дієвості заходів соціальної політики в регіонах України за даними табл. 4 і 5. Означте напрями реалізації соціальної політики та надайте їхню характеристику.

Таблиця 4

Інформація щодо реалізації соціальної політики у 2019 році

Області України	Кількість об'єднаних територіальних громад (ОТГ)	Кількість молоді, що мешкає, тис. осіб	Кількість молоді, що мешкає в ОТГ, тис. осіб	Кількість структурних підрозділів з питань молодіжної політики в ОТГ	Кількість спеціалістів з питань молодіжної політики в ОТГ	Кількість молодіжних центрів комунальної форми власності в ОТГ	Кількість молодіжних центрів приватної форми власності в ОТГ
1	2	3	4	5	6	7	8
Вінницька	46	429,4	52,6	13	19		3
Волинська	54	396,4	114,3	18	32	2	2
Дніпропетровська	71	884,8	131,4	15	48	1	
Донецька	13	1021,6	31,7	6	9	10	
Житомирська	56	342,5	142,3	45	45		
Закарпатська	16	395,1	18,6	2	2		
Запорізька	56	450,2	106,2	21	20	3	1
Івано-Франківська	39	388,9	0,0	27	23		
Київська	24	466,5	9,5	5	2	2	1

1	2	3	4	5	6	7	8
Кіровоградська	27	255,1	39,4	21	21		
Луганська	18	182,2	21,3	3	7		
Львівська	41	769,3	0,0				
Миколаївська	42	314,1	15,3	8	4		
Одеська	37	662,5	30,0	11	13		
Полтавська	53	386,6	54,8	24	34	2	
Рівненська	45	351,3	51,9				1
Сумська	38	294,7	53,3	27	26		
Тернопільська	53	317,0	0,0	17	26	1	
Харківська	23	756,1	43,8	16	16		1
Херсонська	33	280,3	46,4	20	20		
Хмельницька	51	315,2	174,7	21	21		
Черкаська	57	336,0	50,3	32	24	1	
Чернівецька	37	272,8	82,2	20	23		
Чернігівська	50	278,5	79,9	20	20		
Усього	980	10547,2	1349,8	392	455	21	9

Методичні рекомендації

Необхідно провести аналіз структури наданих показників за допомогою показника питомої ваги.

Питома вага (ПВ) або частка показника a_i в показнику A_i визначається формулою:

$$\text{ПВ} = \frac{a_i}{A_i} \times 100, \quad (1)$$

За результатами розрахунків необхідно:

означити напрями реалізації соціальної політики в регіонах України та надати їхню характеристику;

надати комплексну оцінку рівня розвитку соціальних послуг та ефективності заходів соціальної підтримки;

запропонувати регіонам з низькими показниками заходи покращення ситуації;

визначити групу регіонів-лідерів щодо дієвості реалізації соціальної політики;

запропонувати регіонам з низькими показниками ефективні заходи щодо розвитку соціальних послуг.

Інформація щодо реалізації соціальної політики у 2019 році

19

Області України	Здійснення в ОТГ прийому документів для призначення всіх видів соціальної підтримки		Розвиток соціальних послуг				Кількість ОТГ, що ухвалили рішення про створення посади інспектора праці чи покладення повноважень на наявну посаду
	Кількість осіб, які виконують функції	Кількість старост, які виконують функції	Кількість спеціалістів введених до штатного розпису виконкомів ОТГ, до повноважень яких належить здійснення соціальної роботи, надання соціальних послуг	Кількість фахівців із соціальної роботи у штаті комунальних закладів, що надають соціальні послуги	Кількість комунальних установ, що надають соціальні послуги, засновниками яких є ОТГ	Кількість ОТГ, у яких соціальні послуги надають інші комунальні установи	
1	2	3	4	5	6	7	8
Вінницька		37	37	49	15	36	23
Волинська	107	85	55	400	22	30	28
Дніпропетровська	272	106	123	115	11	71	29
Донецька	58	41	39	46	6	10	10
Житомирська	196	264	203	244	43	22	15
Закарпатська	7	9	12	6	3	4	5

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5	6	7	8
Запорізька	118	50	106	89	28	26	25
Івано-Франківська	104	76	46	11	18	9	13
Київська	160	97	38	21	9	22	12
Кіровоградська	29	22	31	34	11	13	4
Луганська	41	37	8	200	8	15	8
Львівська	49	58	33	28	12	28	37
Миколаївська	103	13	106	176	6	45	7
Одеська	37	56	37	19	4	31	11
Полтавська	112	120	35	60	16	47	22
Рівненська	90	53	40	36	15	29	10
Сумська	210	59	46	58	18	22	19
Тернопільська	161	209	57	136	10	54	5
Харківська	80	69	200	236	12	11	5
Херсонська	73	39	32	124	14	17	18
Хмельницька	85	198	167	55	14	24	25
Черкаська	69	143	49	37	13	50	17
Чернівецька	128	40	57	10	9	35	23
Чернігівська	30	16	33	122	25	34	27
Усього	2 319	1 897	1 590	2 312	342	685	398

Завдання 4.2. За допомогою даних табл. 6 визначте дієвість заходів соціального характеру. Визначте структуру та динаміку домогосподарств, яким призначено субсидії, та домогосподарств, які отримують субсидії.

Таблиця 6

Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії на оплату житлово-комунальних послуг у 2019 році, од.

Регіони України	Кількість домогосподарств, які звернулися за субсидіями	Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії	Кількість домогосподарств, які отримують субсидії у грудні 2019 року
Україна	4 353 749	5 487 867	3 283 556
Вінницька	251 161	303 007	177 264
Волинська	60 513	176 629	91 161
Дніпропетровська	132 608	252 473	233 871
Донецька	220 930	415 631	184 612
Житомирська	157 677	156 782	137 277
Закарпатська	75 164	72 903	45 817
Запорізька	97 874	320 763	156 246
Івано-Франківська	193 828	180 664	105 612
Київська	230 420	140 309	137 491
Кіровоградська	204 785	209 103	106 609
Луганська	149 134	170 557	77 253
Львівська	170 796	141 873	150 789
Миколаївська	55 067	110 989	75 818
Одеська	164 817	208 952	96 281
Полтавська	346 937	403 477	193 835
Рівненська	142 971	138 255	94 639
Сумська	196 321	207 092	163 823
Тернопільська	111 593	115 148	91 807
Харківська	148 804	464 742	235 102
Херсонська	167 301	146 926	81 267
Хмельницька	104 397	215 497	140 902
Черкаська	285 954	251 329	179 501
Чернівецька	90 809	110 868	57 950
Чернігівська	298 534	305 511	154 603
м. Київ	295 354	268 387	114 026

Методичні рекомендації

Оцінювання структури та динаміки кількості домогосподарств, яким призначено субсидії на оплату житлово-комунальних послуг у 2019 році проводиться за допомогою наступних показників динаміки:

- 1) питома вага;
- 2) абсолютне відхилення (АВ) розраховується за формулою:

$$AB = \Pi_i - \Pi_{i-1}, \quad (2)$$

де Π_i , Π_{i-1} – величини показників, які аналізуються, відповідно, за даний і попередній роки.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть права і гарантії людини у сфері рівня й якості життя.
2. Наведіть класифікацію організаційно-правових заходів соціального захисту.
3. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники впливають на управління та підтримку культури?
4. Назвіть та охарактеризуйте принципи міжнародного культурного співробітництва.
5. Чи можливо оптимізувати ресурсне забезпечення системи охорони здоров'я?
6. Що впливає на підвищення якості послуг з охорони здоров'я?
7. Проаналізуйте національну модель охорони здоров'я.
8. Визначте зміст культурної революції.
9. Охарактеризуйте види закладів охорони здоров'я.
10. У чому сутність медичної допомоги?
11. Що впливає на медичне обслуговування?
12. Дайте визначення поняття "медичне страхування".

Рекомендована література: основна [2; 3; 6; 9]; додаткова [11; 13]; інформаційні ресурси [14 – 17].

Тестові завдання

1. Організаційно-правові заходи соціального захисту:

- а) створення інститутів соціального захисту;
- б) проведення комплексної політики гуманітарного розвитку;
- в) формування механізму перерозподілу доходів;
- г) створення нормативно-правової бази.

д) встановлення та періодичний перегляд мінімальних споживчих бюджетів прожиткового мінімуму;

е) створення фондів соціальної допомоги;

є) індексація доходів та зарплати;

ж) формування державних страхових фондів на непередбачувані обставини;

з) розроблення системи показників, характеризують стан і динаміку зростання рівня життя населення держави.

2. Організаційно-правові заходи соціального захисту:

- а) створення інститутів соціального захисту;
- б) проведення комплексної політики гуманітарного розвитку;
- в) формування механізму перерозподілу доходів;
- г) створення нормативно-правової бази.

д) встановлення та періодичний перегляд мінімальних споживчих бюджетів прожиткового мінімуму;

е) створення фондів соціальної допомоги;

є) індексація доходів та зарплати;

ж) формування державних страхових фондів на непередбачувані обставини;

з) розроблення системи показників, характеризують стан і динаміку зростання рівня життя населення держави.

3. Фізіологічний складник прожиткового мінімуму:

а) забезпечення повноцінного функціонування та розвитку здорового організму людини;

б) забезпечення повноцінного функціонування та розвитку здорового організму людини, зважаючи на її вікові критерії, а також задоволення організму особи, що працює, у відтворенні працездатності, збереження працездатності для безробітного, відтворення у необхідних випадках працездатності для особи, яка її втратила;

в) задоволення організму особи, що працює, у відтворенні працездатності;

г) задоволення потреби громадян у користуванні закладами освіти, охорони здоров'я;

д) визначення житлово-комунальних послуг з огляду на соціальні норми житла та нормативів споживання.

4. Спрямування соціального складника прожиткового мінімуму:

а) забезпечення повноцінного функціонування та розвитку здорового організму людини;

б) задоволення мінімальної потреби громадян у житлі, організації побуту, користуванні транспортом, закладами культури, у підтриманні зв'язку з навколишнім середовищем;

в) задоволення організму особи, що працює, у відтворенні працездатності;

г) задоволення потреби громадян у користуванні закладами освіти, охорони здоров'я;

д) визначення житлово-комунальних послуг з огляду на соціальні норми житла та нормативів споживання;

е) забезпечення матеріальними цінностями, необхідними для існування.

5. Ознаки класифікації методів державного впливу на процеси суспільного розвитку:

а) суб'єкт впливу;

б) об'єкт впливу;

в) динаміка впливу;

г) характер впливу;

д) рівні впливу;

е) час дії;

є) спосіб прийняття.

6. Методи державного впливу на процеси суспільного розвитку за ознакою об'єкта впливу:

а) державні;

б) галузеві;

в) громадські;

- г) функціональні;
- д) ринкові;
- е) загальнодержавні;
- є) комплексні.

7. Методи державного впливу на процеси суспільного розвитку за ознакою суб'єкта впливу:

- а) державні;
- б) галузеві;
- в) громадські;
- г) функціональні;
- д) ринкові;
- е) загальнодержавні;
- є) комплексні.

8. Методи державного впливу на процеси суспільного розвитку за ознакою характеру впливу:

- а) державні;
- б) прямі;
- в) громадські;
- г) непрямі;
- д) ринкові;
- е) загальнодержавні;
- є) комплексні.

9. Блоки інструментів соціальної політики:

- а) правоустановчі;
- б) адміністративні;
- в) психологічні;
- г) правові;
- д) економічні;
- е) організаційно-адміністративні;
- є) соціально-психологічні.

10. Визначення державної політики у сфері культури відповідно до законодавства України:

- а) комплекс оперативних принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності та процедур, які забезпечують основу дій держави в галузі культури;

б) вся сума свідомих дій у суспільстві, спрямованих на досягнення певних культурних цілей шляхом оптимального використання всіх фізичних і духовних ресурсів, які має суспільство в цей час;

в) сукупність регульованих соціокультурних процесів і взаємодій, пов'язаних зі створенням, збереженням, поширенням культурних цінностей, їхнім сприйняттям, а також з організацією дозвілля, що має велике значення для культурного розвитку суспільства;

г) сукупність науково обґрунтованих поглядів і заходів з всебічної соціокультурної модернізації суспільства та структурних реформ по всій системі культурно виробничих інститутів, як система нових принципів пропорціювання державної та суспільної складових у соціальному й культурному житті, як свідоме корегування загального змісту культури.

Тема 5. Проблемні питання формування єдиного гуманітарного простору в Україні

Запитання для самостійного опрацювання

1. Якою має бути державна стратегія гуманітарного розвитку?
2. Назвіть критерії гуманітарного розвитку.
3. У чому сутність гуманітарного розвитку суспільства.
4. Розкрийте роль єдиного гуманітарного простору.
5. Назвіть та охарактеризуйте гуманітарні цінності.
6. Наведіть порядок залучення громадських об'єднань до первинного вирішення колізій у відносинах громадянин – владна інституція.
7. Охарактеризуйте напрями гуманітарного аудиту.
8. Наведіть основні цілі державних програм у гуманітарній сфері.

Рекомендована література: основна [2; 5 – 9]; додаткова [11]; інформаційні ресурси [14 – 16].

Тестові завдання

1. Гуманітарний розвиток:
  - а) зростання можливостей людини, її добробуту, безпеки, здоров'я та духовності;
  - б) використання державної влади у гуманітарній сфері життєдіяльності певного суспільства;

в) сукупність цілей, принципів, механізмів і конкретних заходів, спрямованих на створення умов для повноцінного гуманітарного розвитку суспільства, розкриття і збагачення його інтелектуального потенціалу, забезпечення всебічної духовно творчої реалізації особистості та необхідної для цього соціодинаміки освіти, науки, мистецтва, літератури й інших складників духовного життя;

г) процес удосконалення суспільства у напрямі наближення до потреб людини в усіх сферах суспільного життя, створення умов для максимального розвитку національної культури, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її потреб та інтересів.

2. Основні джерела закріплення стандартів прав людини:

- а) Загальна декларація прав людини;
- б) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- в) Конституція України;
- г) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права;
- д) Віденська конвенція про права громадянина
- е) Гельсінський підсумковий акт щодо безпеки та співробітництві в Європі.

3. Основоположні критерії гуманітарного розвитку:

- а) спосіб життя населення;
- б) стан здоров'я;
- в) доступність освіти;
- г) тривалість життя населення;
- д) забезпечення прав людини.

4. Основні завдання гуманітарного розвитку:

- а) оптимізація соціальних відносин і забезпечення прав людини;
- б) зростання творчої активності громадян;
- в) покращення якості життя;
- г) налагодження ефективної системи охорони здоров'я та утвердження здорового способу життя;
- д) формування загальнодоступної, демократичної освітньої системи і вдосконалення наукового простору;
- е) науково-технічна модернізація та впровадження інноваційних проєктів;

є) інтеграція національної культури у європейський культурний простір та міжнародне співробітництво у гуманітарній сфері;

ж) досягнення структурної змістовності, узгодженості культурних інституцій, забезпечення високих здобутків у сфері мистецтва.

5. Системоутворюючий і стратегічно важливий чинник розвитку держави, який трансформується і перетворює гуманітарний простір до рівня держав з розвинутим науково-технологічним, культурно-інформаційним та освітнім потенціалом – це:

а) гуманітарний розвиток;

б) гуманітарна політика;

в) гуманітарний простір;

г) гуманітарна сфера;

д) гуманітарний складник державної політики.

6. Принципи гуманітарного розвитку (необхідно систематизувати):

а) забезпечення соціального та правового захисту громадян;

б) орієнтація на демократичні стандарти побудови міжкультурних, міжетнічних і міжрелігійних відносин та їхня побудова за принципами єдності у різноманітті;

в) загально гуманітарна спрямованість соціальної та культурної політики;

г) орієнтація на пошук загальнонаціонального консенсусу в гуманітарних питаннях, що спричиняють дискусії у суспільстві;

д) пріоритет прав людини та громадянських свобод як критерії оцінювання ефективності діяльності держави та рівня розвитку суспільних відносин у державі;

е) демократизація культурного життя, що означає зменшення впливу держави на зміст культурного продукту;

є) широкий діалог між громадськістю та державною владою під час розроблення й реалізації програм суспільного розвитку;

ж) відкритість до наукового, міжкультурного, міжрелігійного співробітництва задля забезпечення інтеграції України європейський і світовий гуманітарний простір.

7. Національні пріоритети гуманітарного розвитку України (необхідно систематизувати):

а) подолання всіх форм насильства щодо дітей і молоді, забезпечення сприятливих умов для вільного від насильства розвитку особистості;

б) досягнення нової якості життя на основі підвищення рівня добробуту населення, подолання надмірної майнової нерівності та крайніх форм бідності, дієвого соціального захисту вразливих верств;

в) запобігання соціальному сирітству, подолання дитячої безоглядності та безпритульності;

г) впровадження пріоритетів здорового способу життя, гармонізацію людського й природного середовища, підтримку сім'ї та сприяння народженню й вихованню дітей;

д) формування суспільства знань, де знання та можливості їхнього практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації й розвитку особистості, ключовими чинниками людського розвитку;

е) створення умов для культурної та політичної консолідації українського народу як модерної європейської спільноти;

є) формування орієнтації на універсалістські моральні цінності;

ж) визначення фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави, чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя; гарантування рівних прав і можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту;

з) сприяння соціальній активності громадян, становленню громадянського суспільства.

8. Гуманітарна політика – це:

а) зростання можливостей людини, її добробуту, безпеки, здоров'я та духовності;

б) використання державної влади у гуманітарній сфері життєдіяльності певного суспільства;

в) сукупність цілей, принципів, механізмів і конкретних заходів, спрямованих на створення умов для повноцінного гуманітарного розвитку суспільства, розкриття і збагачення його інтелектуального потенціалу, забезпечення всебічної духовно творчої реалізації особистості та необхідної для цього соціодинаміки освіти, науки, мистецтва, літератури та інших складників духовного життя;

г) процес удосконалення суспільства у напрямі наближення до потреб людини в усіх сферах суспільного життя, створення умов для максимального розвитку національної культури, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її потреб та інтересів.

9. Головні пріоритети і перспективи гуманітарної політики України (необхідно систематизувати):

а) реалізація культурної політики на основі гуманістичних ідеалів і цінностей, соціального прогресу, культурного діалогу, толерантності та взаємної відповідальності;

б) впровадження ефективних інформаційно-комунікаційних технологій в освітню, наукову та культурну галузі;

в) заохочення міжконфесійного та міжцерковного діалогу на основі рівноправних відносин Української Держави усіма релігійними організаціями;

г) інтенсифікація розвитку національного сектору культурних індустрій;

д) розвиток української науки – збереження наукового потенціалу, зміцнення зв'язку між наукою й освітою та наукою та виробництвом, ефективне використання інноваційного потенціалу науки;

е) збереження й популяризація культурної спадщини українського народу;

є) розвиток вітчизняної системи освіти – забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти світового рівня, підвищення престижності освіти і професії вчителя, освіта протягом життя;

ж) формування єдиного національного гуманітарного простору як складника європейського простору.

10. Напрями гуманітарного аудиту (необхідно структурувати):

а) моніторинг звернень громадян на предмет реагування владних структур на їхні проблеми, якості надання адміністративних послуг;

б) систематичне застосування показників людського розвитку до визначення реального соціального стану країни, окремого її регіону чи окремої соціальної групи;

в) перевірка актуального змісту діяльності конкретної установи публічної влади на відповідність вимогам законодавства та інших нормативно-правових актів у частині дотримання гуманітарних вимог;

г) оцінювання діяльності владної інституції з позиції дотримання не лише нормативно-правової бази, а й гуманітарних цінностей упродовж виконання всіх управлінських функцій;

д) встановлення відповідності прийнятих на центральному, регіональному та місцевому рівнях нормативно-законодавчих актів конституційно закріпленим правам і свободам особи.

Тема 6. Організаційний розвиток соціальних структур

Завдання для самостійної роботи

Завдання 6.1. Оцініть структуру загальноосвітніх навчальних закладів в об'єднаних територіальних громадах України у 2019 році. Визначте раціональність передачі освітньої субвенції до районного бюджету.

Методичні рекомендації

Оцінювання структури загальноосвітніх навчальних закладів в об'єднаних територіальних громадах України у 2019 році необхідно проводити за допомогою показника питомої ваги.

Таблиця 7

Інформація щодо кількості загальноосвітніх навчальних закладів

Області України	Кількість загальноосвітніх навчальних закладів		Кількість ОТГ, що прийняли у комунальну власність загальноосвітні навчальні заклади	Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, що перейшли у комунальну власність ОТГ	Кількість ОТГ, що передали освітню субвенцію до районного бюджету
	Усього	Заклади освіти, що перебувають в управлінні ОТГ			
1	2	3	4	5	6
Вінницька	771	200	36	147	1
Волинська	608	327	49	509	2

1	2	3	4	5	6
Дніпропетровська	870	684	34	130	4
Донецька	542	348	12	89	0
Житомирська	610	412	54	412	0
Закарпатська	644	104	7	60	9
Запорізька	524	381	43	386	1
Івано-Франківська	676	257	30	172	1
Київська	661	202	16	108	5
Кіровоградська	320	110	18	46	2
Луганська	278	53	9	53	0
Львівська	1216	402	35	210	0
Миколаївська	461	214	28	123	1
Одеська	746	303	19	110	10
Полтавська	572	253	44	183	3
Рівненська	573	177	31	129	2
Сумська	419	216	32	175	0
Тернопільська	750	331	39	236	1
Харківська	746	287	12	47	1
Херсонська	419	189	28	106	3
Хмельницька	648	417	43	318	1
Черкаська	537	251	50	158	9
Чернівецька	401	227	30	163	0
Чернігівська	486	289	38	238	0
Усього	14 478	6 634	737	4 290	56

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть та охарактеризуйте соціальні групи в Україні.
2. Охарактеризуйте елементи соціальної структури.
3. Які об'єктивні та суб'єктивні причини трансформації відносин власності?
4. Поясніть відмінність соціальних статусів і ролей у соціальній структурі суспільства.
5. Дайте визначення поняття "соціальна мобільність" та охарактеризуйте її види.
6. Назвіть напрями комплексного адміністративно-правового режиму управління соціальними структурами.

Рекомендована література: основна [2; 4 – 6; 8]; додаткова [11 – 13]; інформаційні ресурси [14 – 17].

Тестові завдання

1. Риси організованого суспільства – це:

- а) свобода громадянина;
- б) соціальна справедливість;
- в) свобода особистості;
- г) демонополізація державної влади;
- д) гарантований соціальний захист населення;
- е) легітимність уряду;
- є) державотворча дієздатність політичних інститутів.

2. Тенденції становлення організованого суспільства в Україні:

- а) соціальна справедливість;
- б) сформовано відповідну законодавчу базу;
- в) ринково-регульована економіка;
- г) баланс між регулятивним і організаційним впливом держави та повноваженнями громадянського суспільства;
- д) гарантована плюралізм в ідеологічному, культурному, економічному й політичному житті.

3. Функції освіти в організованому суспільстві:

- а) соціальна спрямованість;
- б) продуктувати і пропагувати знання;
- в) сприяти інтеграції вітчизняного і зарубіжного досвіду в сучасну українську державотворчу концепцію;
- г) мотиваційна;
- д) ціннісно-орієнтаційна;
- е) давати орієнтири і конкретні механізми втілення державницьких планів та ідей в життя.

4. Ознаки кризи освіти в Україні:

- а) освіта не сприяє інтеграції вітчизняного і зарубіжного досвіду в сучасну українську державотворчу концепцію;
- б) спостерігається зниження позитивної мотивації до тривалого і систематичного процесу набуття знань, умінь і навичок, що становлять основу та зміст освіти загалом;

- в) триває відтік най здібніших наукових і педагогічних кадрів з науково-дослідницьких установ, ЗВО, шкіл, дошкільних закладів;
- г) відсутність ціннісно-орієнтаційної освітньої програми;
- д) має місце деформація психологічного клімату в освітніх закладах у бік загальної деморалізації.

5. Проблеми трансформаційної динаміки української освіти (необхідно систематизувати):

- а) з'ясування особливостей формування та функціонування науково-освітнього комплексу;
- б) визначення місця освіти і науки у трансформаційних процесах;
- в) знаходження політико-ідеологічної основи, на якій в умовах загальноєвропейської та локально української кризи індивідуальної й колективної само ідентичності може формуватися українська національна свідомість і самосвідомість;
- г) виявлення основних соціально-політичних пріоритетів у соціальному просторі українського суспільства та тих провідних детермінант, які зумовлюють їхнє формування;
- д) переосмислення теоретико-методологічних підходів щодо аналізу сутнісних характеристик освітянських і наукових систем з урахуванням тенденцій, властивих сучасними типам перехідних суспільств.

6. Пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти:

- а) виявлення основних соціально-політичних пріоритетів у соціальному просторі українського суспільства та тих провідних детермінант, які зумовлюють їхнє формування;
- б) особистісна орієнтація освіти;
- в) розвиток системи безперервної освіти;
- г) створення для громадян привілей у здобутті освіти;
- д) забезпечення освітніх потреб національних меншин;
- е) розширення україномовного освітнього простору.

7. До складу науково-освітнього комплексу входять:

- а) державна освіта за всіма рівнями (крім дистанційної);
- б) приватна освіта всіх рівнів і за всіма видами;
- в) функціонування об'єктів власності, що не знаходяться на балансі закладів освіти;
- г) державна освіта всіх рівнів і за всіма видами;

д) функціонування об'єктів власності, що знаходяться на балансі закладів освіти та науки;

е) діяльність наукових і науково-дослідних установ та органів управління ними.

8. Функції держави під час формування національної інноваційної системи:

а) забезпечення балансу між регулятивним і організаційним впливом держави та повноваженнями громадянського суспільства;

б) плюралізм в ідеологічному, культурному, економічному та політичному житті;

в) формування сприятливих умов для розвитку інноваційного бізнесу, зокрема розроблення стратегії інноваційного розвитку економіки; прогнозування технологічного розвитку і визначення на його базі науково-технологічних пріоритетів; підтримка формування інноваційної інфраструктури, реалізації заходів щодо непрямого стимулювання інноваційної діяльності;

г) формування відповідної законодавчої бази;

д) розроблення державних цільових програм;

е) створення концепції венчурної індустрії.

9. Пріоритети держави в галузі освіти та науки:

а) виявлення основних соціально-політичних пріоритетів у соціальному просторі українського суспільства та тих провідних детермінант, які зумовлюють їхнє формування;

б) особистісна орієнтація освіти;

в) визначення наукового обґрунтованих моделей освітньо-наукового розвитку держави;

г) збільшення частки державного фінансування науково-освітніх закладів та установ, посилення соціального захисту наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників;

д) забезпечення рівного доступу до якісної освіти;

е) створення для громадян привілеїв у здобутті освіти.

10. Напрями державно-громадського управління освітньою галуззю:

а) збільшення частки державного фінансування науково-освітніх закладів та установ, посилення соціального захисту наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників;

б) забезпечення науково-дослідної, навчально-виховної освітніх сфер;

в) особистісна орієнтація освіти;

г) взаємодія державних органів і громадських об'єднань та організацій у розподілі бюджету навчального закладу й організації контролю за використанням коштів;

д) налагодження тісної співпраці у впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, за допомогою яких буде здійснюватися інформаційне забезпечення навчальної та науково-дослідної діяльності, моніторинг якості навчання, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, а також координуватися освітній процес в Україні;

е) спільної діяльності органів влади та громадськості з організації моніторингу якості освітніх послуг, що включає оцінювання роботи університету, освітнього процесу, науково-дослідної, управлінської, фінансової, господарської діяльності, шляхів подальшого розвитку ЗВО.

Змістовий модуль 2

Діагностика соціального розвитку

Тема 7. Теоретичні засади діагностики соціального розвитку

Завдання для самостійної роботи

Завдання 7.1. Проведіть аналіз загального обсягу, структури та динаміки доходів і споживання населення у I – IV кварталах 2019 року за даними табл. 8.

Таблиця 8

Доходи та витрати населення у I – IV кварталах 2019 року, млн грн

Доходи та витрати	Рік	Квартали			
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
1	2	3	4	5	6
Доходи, всього	3 699 346	814 768	907 970	963 237	1 013 371
Заробітна плата	1 753 337	401 945	440 702	449 031	461 659
Прибуток і змішаний дохід	678 275	121 813	143 321	217 903	195 238
Доходи від власності (одержані)	94 481	15 668	15 816	24 383	38 614

1	2	3	4	5	6
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, зокрема	1 173 253	275 342	308 131	271 920	317 860
соціальні допомоги	559 308	130 259	146 140	139 588	143 321
інші поточні трансферти	161 964	35 678	43 094	40 747	42 445
соціальні трансферти в натурі	451 981	109 405	118 897	91 585	132 094
Витрати та заощадження, всього	3 699 346	814 768	907 970	963 237	1 013 371
Придбання товарів і послуг	3 406 202	770 930	828 636	854 527	952 109
Доходи від власності (сплачені)	39 273	9 140	9 784	10 420	9 929
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти, зокрема	370 036	81 406	91 450	96 238	100 942
поточні податки на доходи, майно	295 767	64 329	73 288	76 870	81 280
внески на соціальне страхування	3 842	916	884	992	1 050
інші поточні трансферти	70 427	16 161	17 278	18 376	18 612
Нагромадження не фінансових активів	-21 148	-10 159	-11 666	9 069	-8 392
Приріст фінансових активів	-95 017	-36 549	-10 234	-7 017	-41 217
Наявний дохід	2 838 056	614 817	687 839	770 406	770 406
Заощадження (приріст)	-116 165	-46 708	-21 900	-49 609	-49 609
Наявний дохід на одну особу, грн	67 528	14 598	16 345	18 331	18 331

Методичні рекомендації

Показник добробуту населення це реальні доходи, з огляду на які можна прогнозувати загальний обсяг, структуру та динаміку споживання населенням матеріальних благ і послуг, склад та джерела доходів населення, розмір і рівень диференціації доходів окремих соціальних груп.

Реальні доходи можна обчислити за формулою:

$$D_p = D_T + D_H + M + V_{ж} - \Delta C, \quad (3)$$

де D_p – реальні доходи;

D_T – грошові витрати на придбання товарів;

D_H – натуральні доходи громадян;

M – матеріальне споживання у сфері послуг;

$V_{ж}$ – продукція індивідуального і житлового будівництва;

ΔC – зміна ціни на товари та послуги.

Грошові витрати на придбання товарів встановлюються з огляду на баланс трудових доходів і витрат населення:

$$D_T = \sum D - D_{др} - \Delta C_H - \Delta Z, \quad (4)$$

де D_T – грошові витрати на придбання товарів;

$\sum D$ – зарплата, дивіденди, пенсії, допомога, стипендії, надходження з фінансової системи, доходи домашніх господарств, доходи від праці в фермерських господарствах;

$D_{др}$ – оплата послуг, обов'язкові платежі, придбання лотерейних квитків;

ΔC_H – зміна в заощадженнях населення;

ΔZ – зміна заборгованості по товарах, які придбані в кредит, сальдо операцій по переказах та акредитивах.

Оцінка структури та динаміки доходів і витрат населення проводиться за допомогою таких показників динаміки:

питома вага;

абсолютне відхилення;

темпи зростання (ТЗ) і темпи приросту (ТП) визначаються за наступною формулою:

$$ТЗ = \frac{П_i}{П_{i-1}} \times 100, \quad (5)$$

$$ТП = \frac{П_i - П_{i-1}}{П_{i-1}} \times 100, \quad (6)$$

де $П_i$, $П_{i-1}$ – величини показників, які аналізуються, відповідно, за даний і попередній роки.

Завдання 7.2. Проведіть порівняльний аналіз якості життя в Україні та Польщі у 2019 році за даними табл. 9. Визначте відповідність значень показників якості життя встановленим міжнародним стандартам.

Таблиця 9

Характеристика якості життя в Україні та Польщі у 2019 році

Показники якості життя	Україна	Польща
Купівельна спроможність	32,16	69,81
Індекс безпеки	51,59	70,35
Індекс охорони здоров'я	50,75	62,42
Індекс клімату	70,69	76,02
Індекс вартості життя	28,86	38,95
Відношення ціни нерухомості до доходу	14,57	10,38
Індекс часу дорожнього руху	37,58	31,96
Індекс забруднення	66,17	52,45
Індекс якості життя	102,16	148,18

Завдання 7.3. Значення основних індикаторів індексу людського розвитку в Україні за період 2015 – 2019 рр. наведено в табл. 10. Необхідно розрахувати індекс людського розвитку та оцінити динаміку значень індикаторів.

Таблиця 10

Індикатори індексу людського розвитку в Україні за період 2015 – 2019 рр.

Рік	Значення індикаторів		
	Середня очікувана тривалість життя, років	Очікувана тривалість навчання, років	Індекс ВВП на душу населення, дол. США
2015	71,38	11,9	7 398
2016	71,68	12,1	6 744
2017	71,98	12,3	8 741
2018	71,76	12,2	9 284
2019	72,01	12,4	15 939

Методичні рекомендації

Під час розрахунку індексу людського розвитку середня тривалість життя приймається в діапазоні 25 – 85 років.

Індекс тривалості життя визначається за формулою:

$$I_{ТЖ} = \frac{OT_{ж} - 25}{85 - 25}, \quad (7)$$

де $OT_{ж}$ – очікувана тривалість життя.

Індекс рівня освіти дорівнює очікуваній тривалості навчання (I_{PO}).

Індекс людського розвитку розраховується за формулою:

$$I_{ЛР} = \frac{I_{ВВП} + I_{PO} + I_{ТЖ}}{3}, \quad (8)$$

де $I_{ВВП}$ – індекс реального ВВП на душу населення.

Запитання для самостійного опрацювання

1. У чому сутність універсальної схеми соціального розвитку?
2. Назвіть і охарактеризуйте основні критерії та показники соціального розвитку.
3. Розкрийте висвітлення критеріями діагностики спрямованості управління.
4. Проаналізуйте зарубіжний досвід діагностики соціального розвитку регіону.
5. Поясніть відображення кількісної сторони соціальних процесів.
6. Визначте концептуальні основи соціального розвитку.
7. Назвіть міжнародні стандарти соціального розвитку.
8. Охарактеризуйте основні чинники позитивних чи негативних зрушень соціального розвитку.
9. Наведіть вимоги до показників соціального розвитку.
10. Визначте необхідність застосування аналізу нормативно-правових документів під час діагностики соціального розвитку.
11. Визначте детермінанти оцінювання соціальних процесів.
12. Розкрийте особливості реалізації механізму державного управління у сфері соціальної політики.

13. Надайте характеристику методичної бази з питань запровадження планово-прогнозної діяльності в контексті вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону.
14. Розкрийте аспекти людського розвитку.
15. Проведіть оцінювання мобільності населення в Україні.
16. Визначте чинники впливу на розвиток ринку праці.
17. Чи можна скасувати розгалужену систему соціальних показників?
18. Охарактеризуйте послідовність проведення системного аналізу соціальних процесів.
19. Поясніть етапи проведення аналізу доходів і витрат у суспільстві.
20. Дайте визначення поняття "суб'єктивна бідність".
21. Якою має бути політика "надзвичайних заходів"?

Рекомендована література: основна [1; 3; 6; 9]; додаткова [11; 13]; інформаційні ресурси [14 – 16].

Тестові завдання

1. Діагностика соціального розвитку:

а) зростання можливостей людини, її добробуту, безпеки, здоров'я та духовності;

б) функціональний складник механізму державного управління, що є методичним інструментом для вимірювання дієвості політики, з'ясування причин і можливих наслідків від збереження наявних тенденцій, прогнозування найважливіших процесів соціальної сфери;

в) сукупність цілей, принципів, механізмів і конкретних заходів, спрямованих на створення умов для повноцінного гуманітарного розвитку суспільства, розкриття та збагачення його інтелектуального потенціалу, забезпечення всебічної духовно-творчої реалізації особистості та необхідної для цього соціодинаміки освіти, науки, мистецтва, літератури й інших складників духовного життя;

г) процес удосконалення суспільства у напрямі наближення до потреб людини в усіх сферах суспільного життя, створення умов для максимального розвитку національної культури, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її потреб та інтересів.

2. До соціальних показників не належать:

- а) кредитну активність населення;
- б) валовий регіональний продукт;
- в) показник добробуту населення;
- г) грошові витрати населення;
- д) соціальні виплати;
- е) збереження населення;
- є) індекс вартості життя населення;
- ж) кінцеві доходи у порівняльних цінах.

3. Для визначення якого індексу використовують індекс здоров'я:

- а) індексу людського розвитку;
- б) індексу вартості життя населення;
- в) індексу споживання;
- г) індексу освіти;
- д) індексу зубожіння;
- е) індексу рівня життя.

4. Показники аналізу матеріального добробуту:

- а) розвиток інфраструктури;
- б) ступень забезпечення житлом;
- в) співвідношення сукупних витрат і доходів;
- г) частина грошових доходів у сукупних;
- д) охоплення населення різними ступенями освіти;
- е) середня тривалість навчання;
- є) доступність медичних послуг.

5. Групи показників системи моделі соціальної політики:

- а) економічні показники;
- б) соціально-економічні показники;
- в) соціальні показники;
- г) показники гуманітарного розвитку;
- д) макроекономічні показники;
- е) індекс людського розвитку;
- є) індикатори освітнього рівня.

6. Якісні показники людського розвитку:

- а) політичні цілі;
- б) праця;
- в) показник добробуту населення;
- г) грошові витрати населення;
- д) соціальні виплати;
- е) культурні цінності;
- є) індекс вартості життя населення;
- ж) соціальні цілі;
- з) відпочинок.

7. Для визначення якого індексу використовують індекс освіти:

- а) людського розвитку;
- б) вартості життя населення;
- в) здоров'я;
- г) споживання;
- д) зубожіння;
- е) рівня життя?

8. Вимоги до показників, що характеризують соціальний розвиток регіону:

- а) повнота;
- б) відповідність;
- в) можливість інтерпретації;
- г) доступність і надійність даних;
- д) достовірність;
- е) доречність;
- є) узгодженість.

9. Показники аналізу умов проживання – це:

- а) розвиток інфраструктури;
- б) ступінь забезпечення житлом;
- в) співвідношення сукупних витрат і доходів;
- г) частина грошових доходів у сукупних;
- д) охоплення населення різними ступенями освіти;
- е) середня тривалість навчання;
- є) доступність медичних послуг.

10. До макроекономічних показників моделі соціальної політики належать:

- а) обсяг виробництва;
- б) рівень інфляції;
- в) індекс добробуту;
- г) номінальні доходи;
- д) індекс гуманітарного розвитку;
- е) індекс споживчих цін;
- є) реальні доходи.

Тема 8. Застосування методів діагностики регіонального соціального розвитку в системі державного управління

Завдання для самостійної роботи

Завдання 8.1. Проведіть комплексне інтегральне оцінювання розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та ранжувати ОТГ за рівнем соціально-економічного розвитку.

За даними офіційного вебсайту Міністерства розвитку громад та територій необхідно визначати середній показник інтегрованого оцінювання, провести оцінювання рівня депресивності територіальної соціально-економічної системи та необхідності підтримки з боку держави.

З великого розмаїття показників треба обрати саме такі, які дозволяють краще та повніше врахувати основні зміни в соціально-економічній системі, що відбуваються протягом періоду аналізу, та виступити у якості базової інформації для обчислення інтегрованої оцінки та означена кількість повинна зводитися до мінімуму.

Методичні рекомендації

Основними етапами комплексного інтегрального оцінювання рівня соціально-економічного розвитку ОТГ є: вибір і обґрунтування системи показників, які використовуються для обчислення інтегрованої оцінки соціально-економічного становища ОТГ; розроблення методології, методики та інструментарію щодо обчислення інтегрованої оцінки; збір, систематизація та аналітичне опрацювання статистичної інформації; ранжування ОТГ за кількісними значеннями інтегрованого оцінювання.

Першим етапом інтегрованого комплексного оцінювання рівня розвитку ОТГ є вибір і обґрунтування системи показників, які використовуються для обчислення інтегрованої оцінки соціально-економічного розвитку. При виборі цільових індикаторів застосовуємо інтегрований підхід до оцінювання рівня розвитку ОТГ. З урахуванням цього цільові індикатори можуть виражатися у показниках, які характеризують економічний розвиток та умови життя мешканців ОТГ.

Другим етапом комплексного інтегрованого оцінювання рівня соціально-економічного розвитку ОТГ є розроблення методології, методики та інструментарію щодо обчислення інтегрованої оцінки. Система показників, що обирається для обчислення інтегральної оцінки має обов'язково корелювати з тією метою, яку переслідує аналіз соціально-економічного розвитку ОТГ. На даному етапі через те, що показники трансформаційних перетворень мають різні одиниці виміру та характеризують різні напрями розвитку ОТГ, відбуваються їхнє нормування, яке передбачає перехід до єдиних характеристик.

Для аналізу соціально-економічного розвитку ОТГ доцільно скористатися найпростішим способом нормування показників статистичної звітності – нормування за методикою ООН.

Стандартизоване значення показників-стимуляторів визначаємо за формулою:

$$z_{dij} = \frac{x_{ij} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (9)$$

де z_{dij} – стандартизоване значення i -го показника j -ї ОТГ;

x_{ij} – значення i -го показника j -ї ОТГ;

$x_{\max}$ і $x_{\min}$ – відповідно мінімальне та максимальне значення показника.

Приведення показників-дестимуляторів, що виражені в абсолютних і відносних величинах, а також мають різні одиниці виміру, до єдиного масштабу має здійснюватися за формулою:

$$z_{dij} = \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}}. \quad (10)$$

З урахуванням стандартизованих значень показників-стимуляторів і показників-дестимуляторів рівень розвитку визначатиметься за формулою середньої арифметичної:

$$z_j = \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^k z_{sij} + \sum_{i=1}^m z_{dij} \right), \quad (11)$$

де z_j – інтегральний показник соціально-економічного становища j -ї ОТГ;

z_{sij} – стандартизоване значення i -го показника-стимулятора j -ї ОТГ;

z_{dij} – стандартизоване значення i -го показника-дестимулятора j -ї ОТГ;

k – кількість показників-стимуляторів;

m – кількість показників-дестимуляторів;

n – кількість показників, за якими проводилися розрахунки.

Для оброблення статистичної інформації використовуємо алгоритм обчислення інтегрального показника: збір статистичної інформації за ключовими індикаторами успіху; визначення вагового коефіцієнта параметрів (k_i); введення даних за основними (x_{mij}) та додатковими показниками (x_{aij}); визначення стандартизованих значень показників стимуляторів (z_{msij} , z_{asij}) та дестимуляторів – (z_{mdj} , z_{adj}); визначення інтегрального показника (Z_j).

Комплексний інтегральний показник рівня збалансованого розвитку ОТГ за результатами реалізації стратегії розраховується за формулою:

$$Z_j = \sum_{i=1}^m k_i \times z_{ij}, \quad (12)$$

де Z_j – інтегральний показник соціально-економічного становища j -ї ОТГ;

z_{ij} – стандартизоване значення i -го показника j -ї ОТГ;

k_i – ваговий коефіцієнт i -го показника;

m – кількість показників, за якими проводилися розрахунки.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть та охарактеризуйте методи управління соціальними відносинами на соціальному рівні.

2. Розкрийте причини соціальних змін.
3. Назвіть основні показники соціального розвитку.
4. Наведіть класифікацію показників, що репрезентують зайнятість міського населення.
5. Проаналізуйте показники майнового розшарування та бідності.
6. У чому сутність поняття "соціальний потенціал особистості"?
7. Що таке "соціальна безпека людини"?
8. Охарактеризуйте оцінку результатів соціальної політики в освітній галузі.

Рекомендована література: основна [2; 3; 6; 9]; додаткова [11 – 13]; інформаційні ресурси [14 – 17].

Тестові завдання

1. Соціальна експертиза – це:

а) процедура оцінювання, аналізу та прогнозу соціальних аспектів об'єкта, аналіз і прогноз соціальних наслідків його функціонування та рекомендації щодо запобігання чи подолання негативних процесів;

б) систематичне спостереження перебігу процесів соціального розвитку території, фіксації його параметрів у системі об'єктивних і суб'єктивних показників, побудови їхніх динамічних рядів із виходом на узагальнювальні показники, що забезпечують можливість аналізу головних тенденцій соціального розвитку.

2. Чинники відбору системи репродуктивних показників соціального розвитку (необхідно систематизувати):

а) наявність регіональної інформаційної бази;

б) можливість чи неможливість кількісного вимірювання результатів;

в) оцінювання окремих напрямів державного управління сфери соціальної політики;

г) висновки експертного опитування;

д) аналіз показників для характеристики людського розвитку.

3. Показники міграції:

а) середня очікувана тривалість життя при народженні;

б) сальдо міграції;

в) коефіцієнт інтенсивності сальдо міграції;

- г) різниця між кількістю прибулих на задану територію та кількістю вибулих за її межі;
- д) відношення сальдо міграції до чисельності населення;
- е) коефіцієнт смертності немовлят.

4. Показники матеріального добробуту населення (необхідно систематизувати за стандартами МОП):

- а) середньомісячний розмір пенсії;
- б) чисельність населення з середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму;
- в) середньомісячна заробітна плата;
- г) децильний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення.

5. Показники рівня освіти населення (необхідно систематизувати за стандартами МОП):

- а) охоплення дітей і підлітків базовою середньою освітою;
- б) охоплення дітей дошкільними закладами;
- в) чисельність студентів ВНЗ III – IV рівня акредитації в розрахунку на 1 тис. осіб відповідного віку;
- г) чисельність студентів ВНЗ I – II рівня акредитації в розрахунку на 1 тис. осіб відповідного віку.

6. Об'єктивна бідність:

- а) людина визнається бідною у випадку, коли сама себе так ідентифікує;
- б) неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в певний період часу.

7. Суб'єктивна бідність:

- а) людина визнається бідною у випадку, коли сама себе так ідентифікує;
- б) неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в певний період часу.

8. Вагомі індикатори ринку праці (необхідно систематизувати за стандартами МОП):

- а) рівень зайнятості міського населення;
- б) рівень безробіття міського населення за методологією Міжнародної організації праці;

- в) рівень економічної активності міського населення;
- г) співвідношення середньомісячної заробітної плати із законодавчо встановленим прожитковим мінімумом для працездатних осіб;
- д) співвідношення рівнів зареєстрованого безробіття та визначеного за методологією МОП.

9. Показники економічної активності населення:

- а) середньомісячний розмір пенсії;
- б) чисельність населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму;
- в) середньомісячна заробітна плата;
- г) рівень економічної активності;
- д) коефіцієнт економічного навантаження;
- е) рівень загальної зайнятості;
- є) рівень безробіття економічно активного населення.

10. До другої групи показників освітнього рівня належать:

- а) середня тривалість навчання;
- б) рівень освіти;
- в) чисельність осіб, що навчаються;
- г) коефіцієнт грамотності населення;
- д) коефіцієнт охоплення освітою певного рівня населення відповідної вікової групи.

Рекомендована література

Основна

1. Безтелесна Л. І. Управління людським розвитком та його фінансове забезпечення в Україні: оцінка та перспективи : монографія / Л. І. Безтелесна. – Рівне : НУВГП, 2009. – 361 с.

2. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін. ; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського. – Київ : НАДУ, 2010. – 287 с.

3. Діагностика соціального розвитку регіону : наукова розробка / авт. кол. : З. Б. Балабаєва, С. В. Овчаренко, І. Л. Росколотько та ін. – Київ : НАДУ, 2010. – 40 с.

4. Євдокимова І. А. Соціальна політика : [навч. посіб.] / І. А. Євдокимова. – Харків : Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2015. – 184 с.
5. Малімон В. І. Соціальна і гуманітарна політика : навч. посіб. / В. І. Малімон. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. – 352 с.
6. Мельниченко О. А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання [монографія] / О. А. Мельниченко. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2008. – 232 с.
7. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / за ред. О. М. Ярошенка. – Харків : Право, 2015 – 458 с.
8. Соціальна політика : навч. посіб. / за ред. В. М. Піча, Я. Б. Турчин. – Львів : Новий Світ – 2000, 2016. – 318 с.
9. Соціальний розвиток : опорний конспект навчальної дисципліни / В. Трощинський, О. Петроє, І. Горгес. – Київ : НАДУ, 2008. – 192 с.

Додаткова

10. Європейська Соціальна Хартія (переглянута). – Київ : Фенікс, 2004. – 38 с.
11. Семендяк В. М. Управління соціальним розвитком : навч.-метод. посіб. для студ. / В. М. Семендяк. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин І. Я., 2017. – 97 с.
12. Соціальний захист населення України : навч. посіб. / авт. кол. : І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. М. Коваль та ін. ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – Київ : Вид-во НАДУ, 2010. – 212 с.
13. Управління сталим розвитком : підручник для магістрів з управління та адміністрування / за заг. ред. В. П. Беха, М. В. Туленкова. – Київ : Каравела, 2018. – 538 с.

Інформаційні ресурси

14. Персональні навчальні системи ХНЕУ ім. С. Кузнеця, курс "Соціальний розвиток" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/176040>.
15. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
16. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Офіційний вебсайт Міністерства розвитку громад та територій. – Режим доступу : <https://www.minregion.gov.ua>.

Зміст

Вступ.....	3
Методичні рекомендації до самостійної роботи.....	4
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи соціального розвитку	4
Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни.....	4
Тема 2. Модернізація системи соціальних відносин	9
Тема 3. Теоретико-методологічні підходи до аналізу соціального розвитку	14
Тема 4. Державна політика соціального розвитку.....	17
Тема 5. Проблемні питання формування єдиного гуманітарного простору в Україні	26
Тема 6. Організаційний розвиток соціальних структур	31
Змістовий модуль 2. Діагностика соціального розвитку.....	36
Тема 7. Теоретичні засади діагностики соціального розвитку	36
Тема 8. Застосування методів діагностики регіонального соціального розвитку в системі державного управління.....	44
Рекомендована література.....	49
Основна	49
Додаткова	50
Інформаційні ресурси	50

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
для студентів спеціальності
281 "Публічне управління та адміністрування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Грузд** Марина Володимирівна

Відповідальний за видання *Н. Л. Гавкалова*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 167 ЕВ. Обсяг 52 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*